

основним регулятором суспільних відносин, а також основним методом забезпечення захисту прав, свобод людини та громадянина.

Висновки. Підсумовуючи вище зазначену аргументацію можна зробити висновок, що правова держава, як і принцип верховенства права є двома важливими правовими явищами, які тісно взаємопов'язані, оскільки правова держава – держава в якій панує право, а принцип верховенства права – це панування права в сфері суспільних відносин щодо їх регламентації.

Список використаних джерел

1. Кравчук М. В. Теорія держави і права(опорний конспекти) : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. й доп. Тернопіль: ЗУНУ , 2020. 524 с.

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 02.05.2024).

3. Сінянський К. Правова держава : thesis. 2009. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/16341> (дата звернення: 02.05.2024).

4.—Кравчук М.В. Актуальні проблеми правознавства: Сутність правової держави та основні напрямки її побудови в Україні: теоретико-правове дослідження. *Актуальні проблеми правознавства. 2023. №4. С.37-44.*

Левочко А.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент
кафедри права та конституціоналізму ЗУНУ
Подковенко Т.О.*

СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ПРАВА І НОРМ МОРАЛІ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

Постановка проблеми. Співвідношення норм права і норм моралі є досить цікавим та дискусійним питанням. Протягом століть на цю тему написано багато праць, але вона і надалі залишається актуальною. Міркування про співвідношення права та моралі були пов'язані з пошуком міцніших і глибших основ права, його створення та критеріїв обґрунтування й оцінки права та його функції в державному житті. Взаємозв'язок між правом і мораллю становить інтерес для багатьох наук, зокрема етики, філософії права, теорії права, історії політичних і правових учень, політології тощо.

Виклад основного матеріалу. Правова діяльність не є і не може бути морально нейтральною сферою. Встановлення і застосування права, стан і умови, а також конкретні результати діяльності у різних сферах суспільного життя залежать від аксіології, від панівних у даному суспільстві поглядів та етичних установок. Терміни «мораль» і «етика» є неоднозначними і складними для визначення.

Тисячоліттями певні моральні правила, наприклад, не вбий, не вкради, регулювали наше життя і стали правовими нормами. Можна задатися питанням, чи є вони актуальними в сучасному світі? Здається, що потреба в однозначних моральних орієнтирах сьогодні є більшою, ніж будь-коли. В умовах надзвичайно швидкого розвитку цивілізації одних лише правових норм недостатньо, якщо не прийняті певні фундаментальні цінності. Колізії між теорією та практикою проявляються у вигляді етичних дилем сьогодні.

Норми права є одним з найважливіших регуляторів суспільних відносин, ці норми допомагають у вирішенні конфліктів у суспільстві, адже порушення норм права несе за собою покарання за вчинення правопорушення. У той же час норми моралі не мають такої чіткої визначеності та фіксації з встановленою юридичною силою. Норми моралі пов'язані з світоглядом, совістю людини, яка вчиняє ту чи іншу дію. Проблематика взаємодії цих норм є зрозумілою, адже це дві різні сфери сприйняття. Правовий аспект відображений в нормативно-правових актах, а моральний – в певному колі людей з своїм суб'єктивним баченням світу.

А. Міцкевич визначає правову норму як «загальнообов'язкове правило соціальної поведінки, встановлене або санкціоноване державою, виражене публічно у формально визначених приписах, як правило, в письмовій формі і охоронюване органом держави шляхом контролю за його дотриманням і застосування передбачених законом заходів примусу за правопорушення» [1, с.120]. Норми права виникають разом із створенням держави, формуються державою та закріплюють за собою чіткі права та обов'язки суб'єктів права. Норми права приймаються за спеціальною процедурою та охороняються державою від порушень.

Наголошуючи на особливих ознаках моралі, М.Козюба зазначає, що більшість із моральних норм неформалізовані, існують і виконуються без чітко визначених санкцій (наслідків) або не містять інших санкцій за їх невиконання, ніж докори сумління [2, с. 85]. Норми моралі встановлюють лише загальні принципи (бути чесним, справедливим...) та зафіксовані лише в свідомості людей та залежить від світогляду особи.

Відмінності права та моралі є підставою для їх взаємодії та співпраці. Вони слугують високим цілям, ідеалам добра і справедливості, досягненню гармонії і процвітання, розвитку особистості й суспільства, забезпеченню й підтриманню громадського порядку [3, с. 53]. Ці норми регулюють суспільні відносини, тобто норми права, як і норми моралі допомагають вирішувати соціальні конфлікти. Норми права визначають чіткі межі для людей, котрі проживають на певній території, на яку поширюється законодавство. Норми моралі будуть регулювати відносини для певного кола людей з однаковими внутрішніми переконаннями, до прикладу бути ввічливим, толерантним, чесним, порядним. Норми права і моралі здійснюють великий вплив на соціум. Оскільки норми права є загальнообов'язковими, а норми моралі в більшості впливають на велику кількість людей, через дотримання власних принципів, внутрішніх переконань щодо добра та справедливості.

Протиріччя між нормою права та нормою моралі полягають в тому, що норми права іноді можуть бути суворими для суспільства та суперечити їхнім моральним принципам або ж уявленням про свободи та права громадян, які широко поширились, що може призводити до непорозумінь в суспільстві, а

іноді і до конфліктів. Впровадження та дотримання правових норм значною мірою залежить від того, наскільки вони сумісні з моральними нормами. Для того, щоб правові норми були ефективними, вони повинні щонайменше відповідати моральним цінностям суспільства. У деяких випадках закони можуть врятувати суспільство від застарілих моральних норм. Наприклад, процес подолання одного з моральних принципів минулого – кровної помсти – був реалізований через закони. Водночас багато правових норм (особливо кримінальних) безпосередньо інкорпорують моральні норми в право і підкріплюють їх юридичними санкціями.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що і мораль, і право містять правила поведінки і спрямовані на регулювання суспільних відносин. Маючи різні джерела походження, особливості закріплення та заходи забезпечення їх дотримання, ці нормативні системи виконують регулятивну функцію, спрямовані на встановлення певних стандартів поведінки та забезпечення порядку. Моральні норми сприймаються, перш за все, як внутрішній регулятор поведінки особи, що пов'язаний з особистим внутрішнім сприйняттям та розумінням правильного, порядного, справедливого. У свою чергу, норми права розглядаються як зовнішній регулятор поведінки людей, що підкріплений можливістю застосування державного примусу. Між правом та мораллю відбувається взаємодія та взаємовплив. Адже правові норми не повинні бути аморальними, суперечити загальнолюдським цінностям. Саме тому, важливо забезпечити певну гармонію між цими регулятивними системами для ефективного впливу на суспільні відносини.

Список використаних джерел

1. Камєнєва А. С. Норми права. *Актуальні питання державотворення у аспекті євроінтеграційних процесів в Україні* : зб. тез круглого столу (м. Київ, 1 листопада 2016 р.) / за. ред.: Н. В. Кулак, А. П. Головащук. Київ : КНУТД, 2016. – С. 119-120.
2. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваїте, 2015. 392 с.
3. Калетник О. М. Теоретико-правовий аналіз права і моралі. *Часопис київського університету права*. 2013. № 1. С.52-55. URL: https://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_1/yyyyy/52.pdf